

ΟΜΙΛΙΑ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΓΙΩΡΓΗ Χ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΟΥ

Κυρίες και Κύριοι

Ο επετειακός εορτασμός ενός ιστορικού γεγονότος έχει πολλαπλές ερμηνείες και εκφάνσεις. Πέραν της απόδοσης της οφειλόμενης τιμής στον ηρωικό αγώνα των πρωταγωνιστών του, λειτουργεί ως αφύπνιση ιστορικής μνήμης, ως αφορμή ανασυγκρότησης του παρελθόντος μέσα από το καλειδοσκόπιο του παρόντος, ως ευκαιρία κριτικού αναστοχασμού και επαναξιολόγησης των δομικών στοιχείων της συλλογικής και προσωπικής μας ταυτότητας. Εν τέλει, ως πεδίο αντιπαραβολής του περιεχομένου που αποδίδουμε στους σύγχρονους μας καιρούς σε υψηλά ιδανικά, αρετές και κατοχυρωμένα δικαιώματα όπως αυτά της Ελευθερίας, της Δικαιοσύνης, της Αλληλεγγύης και της Αυτοδιάθεσης, σε σχέση με το αξιακό περιεχόμενο που τους απέδιδαν οι πρόγονοί μας.

A. Γιατί στο Θέρισο;

Αυτό το σκοπό υπηρετεί, μεταξύ άλλων και η σημερινή μας συνάντηση, εδώ, στο ιστορικό Θέρισο. Ένα χωριό ακροβολισμένο στην κρητική ενδοχώρα, στους βορειοδυτικούς πρόποδες των Λευκών Ορέων σε υψόμετρο 580 μέτρων, που αντιστάθηκε στους κατακτητές αλλά όχι στην, επί σειρά ετών συντελούμενη, ερήμωση της υπαίθρου και την αστυφιλία αφού πλέον αριθμεί μια εκατοντάδα μόνιμων κατοίκων που αντιστοιχούν στο ¼ περίπου των ανθρώπων που κατοικούσαν εδώ στις αρχές του περασμένου αιώνα. Ας ξαναθυμηθούμε το Θέρισο λοιπόν. Τη δοξασμένη τούτη γη που ποτέ δεν ξεχάστηκε γιατί ζει μέσα στις πάμπολλες σελίδες που έχουν γραφτεί για την ιστορία του νησιού αλλά και στις προφορικές αναφορές που μοιράζονται με πάθος και νοσταλγία οι άνθρωποι. *«Ένα χωριουδάκι γιομάτο υψώματα καταπράσινα, μια τοποθεσία όπου εις κάθε βήμα του κανείς συναντά ένα φυσικό οχύρωμα, ένα απρόσιτον φρούριον, του οποίου τα τείχη αποτελούν κατάκρημνα και υπερυψηλά βουνά, άφθαστος καλλονή φύσεων και ασύλλυπτος συγχρόνως αγριότης περιβάλλοντος. Ιδού το Θέρισσον».*

Με αυτές τις λίγες αλλά δυνατές λέξεις, περιέγραψε το Θέρισο, ο απεσταλμένος του έντυπου «Καιροί», Σπύρος Νικολόπουλος, ύστερα από μια συνάντηση του εκεί, με τον Βενιζέλο, τον Απρίλη του 1905, για να του πάρει συνέντευξη, διαδικασία που διήρκησε μια ολόκληρη μέρα. Τα λόγια του απαντούν στο ενδεχόμενο ερώτημα γιατί επελέγη ο συγκεκριμένος τόπος ως ορμητήριο των επαναστατών.

Δικαίως λοιπόν οι διοργανωτές επιλέγουν το Θέρισο ως τόπο μνήμης γιατί συνδέεται και με μια αλληλουχία σημαντικών ιστορικών γεγονότων: Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, το χωριό έγινε πεδίο σκληρών μαχών μεταξύ των Ελλήνων επαναστατών και των οθωμανικών στρατευμάτων και, τόσο τον Αύγουστο του 1821 όσο και τον Αύγουστο του 1822 καταστράφηκε, αρχικά από δυνάμεις Τουρκοκρητικών και έπειτα από τον αιγυπτιακό στρατό. Έγινε πεδίο μάχης στις επαναστάσεις εναντίον των Οθωμανών του 1866 και '67, έγινε τόπος στρατιωτικών εγκαταστάσεων Οθωμανών μετά την κατάπνιξη μιας ακόμη επανάστασης, πυρπολήθηκε το 1869 από τις δυνάμεις του Μουσταφά πασά, έγινε τόπος θρησκευτικής σμίξης αφού στις 26η Μαρτίου του 1867 εδώ έγινε η επίσημη δοξολογία 2000 ενόπλων Κρητικών και εθελοντών από την Ελλάδα, έγινε η έδρα της επαναστατικής κυβέρνησης της «Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως» της τριανδρίας Βενιζέλου, Μάνου και Φούμη εναντίον της αρμοστείας του πρίγκιπα Γεωργίου και υπέρ της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.

Άλλωστε, το συγκεκριμένο χωριό ήταν οικείο στον Βενιζέλο αφού το επισκέπτονταν μικρός, ως τόπο καταγωγής της μητέρας του και είχε βιώματα από την παιδική του ηλικία εκεί.

Με συγκίνηση λοιπόν και δέος, σμίγουμε και φέτος εδώ, στον τόπο που ενέπνευσε, υπέθαλψε και διεξήγαγε τόσους αγώνες για την ανεξαρτησία της Κρήτης, ως απόγονοι, ανθρώπων που έγραψαν Ιστορία, επιφορτισμένοι με το ιερό χρέος να την τιμήσουμε και να φανούμε αντάξιοι της.

Με αυτό το πνεύμα, αποδέχθηκα κι εγώ, την τιμητική πρόσκληση που μου απηύθυναν οι διοργανωτές της σημερινής επετειακής εκδήλωσης - τους οποίους ευχαριστώ θερμά - προσδοκώντας ότι θα συμβάλλω σε αυτή τη συγκινησιακά φορτισμένη, ιστορικά τεκμηριωμένη και επιστημονικά μελετημένη, αξιολογική εκτίμηση της καταλυτικής επιρροής που άσκησε το κίνημα του Θέρισου στην εξελικτική πορεία του Κρητικού ζητήματος ειδικότερα, και του νησιού μας γενικότερα.

Με αφορμή την παρέμβασή μου στην εκδήλωση, Θα θελα προκαταβολικά να ευχαριστήσω τους συγγραφείς βιβλίων σχετικών με τον Εθνάρχη και τα γεγονότα στο Θέρισο, τα οποία προφανώς μελέτησα για να είμαι επαρκής απέναντί σας.

Β. Η αξία του Ηγέτη, των πρωταγωνιστών & του ιστορικού πλαισίου στην αξιολογική προσέγγιση και αποτίμηση της ιστορίας

Υπάρχει λοιπόν άφθονο υλικό για να μελετήσουμε. Στην εποχή μας, μάλιστα, που χαρακτηρίζεται από την ταχύτατη, πολυδιάστατη και με απειράριθμα διαθέσιμα μέσα, διάδοση της πληροφορίας, η πρόσβαση στη γνώση έχει απλοποιηθεί. Σημασία έχει να νοιαστούμε, να θελήσουμε να αξιοποιήσουμε την ιστορία μας προς όφελος μας. Για να γίνουμε καλύτεροι ως

άνθρωποι και ως κοινωνία. Δεν είναι, πάντως, εύκολη η ανάγνωση της. Εκτός από θέληση προϋποθέτει γνώση και έρευνα, μελέτη του εκάστοτε ιστορικού πλαισίου, του πολιτικού και κοινωνικού συγκείμενου της εποχής, των συσχετισμών δυνάμεων στο εσωτερικό αλλά διεθνές πεδίο, αλλά και την ιχνηλάτηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των ηγετών της επανάστασης αλλά και την ακτινογραφία της ψυχосύνθεσης των εξεγερμένων.

Εν προκειμένω, ουδείς αμφισβητεί πως, μια από τις σημαντικότερες περιόδους της σύγχρονης ιστορίας του νησιού και της χώρας μας, την περίοδο μελέτης μας, σφράγισε με τις πολιτικές, διπλωματικές, νομικές γνώσεις και ικανότητες του αλλά και την ισχυρή φυσιογνωμία της προσωπικότητας του και τις ανεπανάληπτες χαρακτηριολογικές ιδιοτυπίες του, ο Εθνάρχης. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, για τον οποίο θα κάνουμε ειδική αναφορά, στη συνέχεια.

Επιπλέον, αν αποτολμήσουμε μια αντικειμενική θεώρηση της ιστορίας μας, οφείλουμε να εντοπίσουμε, να αναγνωρίσουμε να παραδεχτούμε και να αναδείξουμε, με τόλμη και εντιμότητα, τις παθογένειες της ελληνικής ιδιοσυγκρασίας, την τραγικότητα της ασυνεννοησίας των Ελλήνων, την αλόγιστη ευπείθεια τους αλλά και τις τρομακτικές συνέπειες της αντιπαλότητας και του διχασμού που διαχρονικά συνοδεύουν τις επιλογές και τις αντιδράσεις του λαού μας. Και αυτά τα χαρακτηριστικά, δυστυχώς δεν εξέλειπαν από τη περίοδο αναφοράς μας.

Γ. Το ιστορικό - πολιτικό προσκήνιο - Αναφορά σε επιμέρους γεγονότα

Ας διατρέξουμε λοιπόν, συνοπτικά τις επικρατούσες συνθήκες στο εγχώριο αλλά και διεθνές στερέωμα της εποχής. Προφανώς, ο κρητικός λαός πρωταγωνιστεί στο ιστορικό προσκήνιο. Ο διακαής πόθος των εξεγερμένων κρητικών και ο αδιαπραγμάτευτος χαρακτήρας του αγώνα τους για την ενσωμάτωσης της Κρήτης στον κορμό της ελεύθερης ελληνικής επικράτειας, προσέκρουε στην πολιτική και διπλωματική στάση των Μεγάλων Δυνάμεων που επιδίωκαν την επίλυση του κρητικού ζητήματος κατά τρόπο ώστε να μην κλονιστεί η μεταξύ τους ομοφωνία και να μην διαταραχθεί η επίφοβη ισορροπία στον ήδη ταραγμένο γεωπολιτικό χώρο της ανατολικής Μεσογείου και, προφανώς, των δικών τους γεωπολιτικών σχεδίων και βλέψεων. Η μοιραία σύνδεση του Κρητικού Ζητήματος με το Ανατολικό, αναχαίτιζε κάθε γενναία και κατηγορηματική αντίδραση των κρητικών και υποδαύλιζε τις ελπίδες τους.

Σε επίπεδο Κρήτης, η οποία μετά την επανάσταση του 1896-‘97 τελούσε υπό καθεστώς αυτονομίας υπό τον πρίγκιπα Γεώργιο, λύση την οποία επέβαλλαν οι Μεγάλες Δυνάμεις για τη διασφάλιση της ηρεμίας και ασφάλειας, οι χειρισμοί της πριγκιπικής κυβέρνησης κάθε άλλο παρά διασφάλιζαν και εγγυόταν την ανεξαρτησία του νησιού και την ευόδωση του δίκαιου σκοπού.

Κατά την περίοδο της αυτονομίας, η παρατηρούμενη οικονομική δυσπραγία της Κρητικής Πολιτείας και η στασιμότητα δημοσίων έργων, αναδείκνυε την αδυναμία του νεοσύστατου κράτους και επιβεβαίωναν την ανάγκη της Ένωσης. Η Κρήτη παρέμενε δέσμια της αμφιθυμίας των Μεγάλων Δυνάμεων και βίωνε διαρκώς το φόβο της οπισθοδρόμησης, τον οποίο ενέτεινε η παντελής απουσία αναπτυξιακής στρατηγικής και οι ουτοπικοί μεγαλεπήβολοι σχεδιασμοί του Πρίγκηπα. Οι πολιτικές εντάσεις που αναζωπύρωναν οι αγκυλώσεις των ανακτόρων, η γενικευμένη οικονομική αστάθεια που έκανε ορατή την πιθανότητα της χρεοκοπίας, διέψευδαν διαρκώς τις προσδοκίες των Κρητικών, οι οποίοι σταδιακά εναπόθεσαν τις ελπίδες τους στην Αντιπολίτευση, που είχε βίαια ωριμάσει πλέον από την άρνηση, την κακοπιστία την αδιαλλαξία και το διωγμό που είχε υποστεί. Η επανάσταση στο Θέρισο ήταν, θα' λεγε κανείς, λόγω ιστορικής νομοτέλειας αλλά και εξαιτίας του αγωνιστικού πνεύματος και της οξυμένης δυσαρέσκειας των Κρητικών, αναμενόμενη.

Την περίοδο που μεσολάβησε από το 1901 ως το 1905 η συγκροτηθείσα φιλελεύθερη αντιπολίτευση υπό την ηγεσία Ελ Βενιζέλου επέμενε πως «μόνον υπό την πίεση τοπικού πραξικοπήματος θα καμφθεί η εμμονή των Μεγάλων Δυνάμεων να παρατείνουν και να διαιωνίσουν το καθεστώς της κρητικής αυτονομίας.».

Εγχείρημα που έτυχε μεγάλης αποδοχής όπως απέδειξε η μαζική υποστήριξη της κινητοποίησης από τους Κρητικούς και ιδιαίτερα εκ μέρους της ανερχόμενης μικροαστικής τάξης δηλαδή τους εμπόρους και την κοινωνική elite της τοπικής κοινωνίας, που διαπνέονταν από κοσμοπολίτικη φιλοσοφία, προσδίδοντας έτσι αστικό χαρακτήρα στο Κίνημα.

Το μήνυμα της ενότητας και της ομοψυχίας όλων των Κρητικών, εξάλλου, καλλιεργούνταν και υποστηρίζονταν ένθερμα από τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι ο ίδιος, καλούσε ακόμη και τα πριγκηπικά κόμματα να λάβουν μέρος στον ενωτικό αγώνα.

Εντωμεταξύ, ο χρόνος που μεσολάβησε μέχρι την προγραμματισμένη συνάντηση στο Θέρισο, ήταν φορτισμένος αφού η είδηση του επικείμενου επαναστατικού κινήματος είχε διαρρεύσει, απειλώντας την υπόστασή του. Στα Χανιά, όπου η αντιπολίτευση είχε σημαντικό ρεύμα υποστηρικτών, η αστυνόμευση, η παρακολούθηση, οι έρευνα σε σπίτια και οι προσαγωγές υπόπτων ενέτειναν το ήδη έκρυθμο κλίμα. Ευτυχώς, η συνετή επιλογή του τόπου, του μικρού χωριού του Θέρισου που ήταν, όπως προανέφερα, λόγω γεωγραφικής θέσης και φυσικών οχυρωματικών ιδανικό ως ορμητήριο των επαναστατών, έκαμψε τους προβληματισμούς του Βενιζέλου ο οποίος αγωνιούσε κι επιδίωκε την αποτροπή πιθανού εμφυλίου, και επέτρεψε την υλοποίηση του σχεδιασμού.

Τελικά, η προγραμματισμένη σύναξη των πολεμιστών από όλη την Κρήτη, υπό την ηγεσία του Ε.Β. πραγματοποιήθηκε στο Θέρισο στις 10 Μαρτίου του 1905, σηματοδοτώντας την κήρυξη της επανάστασης, με τις ευλογίες της τοπικής Εκκλησίας και οδήγησε στη σύνταξη

ψηφίσματος προς την κρητική κυβέρνηση και τους αντιπροσώπους δυνάμεων στα Χανιά, τους οποίους, ο Ε.Β, καλούσε «να σεβαστούν τις αποφάσεις της ηγεσίας αλλά και τους Μουσουλμάνους».

Απόφαση που προκάλεσε την έκδοση εντάλματος σύλληψης των επαναστατών εκ μέρους του Πρίγκιπα και συνακόλουθες αλυσιδωτές αντιδράσεις όπως συλλαλητήρια, λαοψηφίσματα κι εκδηλώσεις συμπαράστασης στην Αθήνα, από εγχώριες προσωπικότητες και τον απλό λαό.

Έγινε λοιπόν η δυναμική αρχή που οδήγησε στην κήρυξη της Ένωσης από την Κρητική Βουλή, τον Απρίλη του 1905 και τον ορισμό προσωρινής κυβέρνησης Κρήτης. Για τις ανάγκες οργάνωσης και στήριξης του αγώνα, εκδόθηκαν γραμμάτια οικονομικής ενίσχυσης, εφημερίδα και γραμματόσημα. Οργανώθηκε σε σταθερή βάση ο ανεφοδιασμός των εξεγερμένων με τρόφιμα και φυσίγγια, συνθήκες που ενθάρρυναν την εξάπλωση της επαναστατικής κινητοποίησης σε όλο το νησί. Μπροστά σε αυτές τις ραγδαίες εξελίξεις οι Μεγάλες Δυνάμεις ενίσχυσαν μεν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στο νησί, χωρίς όμως να επιδιώκουν αιματοχυσία, η οποία δυστυχώς δεν αποφεύχθηκε.

Παρά τη διαρκή επαφή κι ενημέρωση της ελληνικής κυβέρνησης εκ μέρους του Ε. Β. με υπομνήματα και τη «διεθνοποίηση» του Κρητικού Ζητήματος που εγκαινίασε η συνάντηση της ηγετικής τριανδρίας με εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στις Μουρνιές στις 2 Ιουλίου, με στόχο τη διαπραγμάτευση τους με τους επαναστάτες, η κήρυξη Στρατιωτικού Νόμου στις 7 Ιουλίου στα Χανιά και στις 19 του ίδιου μήνα, στο Ρέθυμνο, οι όροι του οποίου αφορούσαν μόνο τις στρατιωτικά ελεγχόμενες περιοχές, νομιμοποίησε τον απηνή διωγμό των επαναστατών από τους Ρώσους, στους οποίους είχε παραχωρηθεί το Ρέθυμνο από τις μεγάλες Δυνάμεις. Η λογοκρισία, οι συλλήψεις, οι φυλακίσεις, οι εκτοπίσεις επιφανών Ρεθυμνίων ακόμη και η εξύβριση και πολύωρη αιχμαλωσία του Επισκόπου Ρεθύμνης Διονύσιου Καστρινογιαννάκη, κατέδειξαν τον απώτερο στόχο των Ρώσων που ήταν η εκκαθάριση του Ρεθύμνου από τους επαναστάτες και την αποκατάσταση των αρμοσκειακών αρχών σε όλα τα κέντρα του Νομού.

Η αιματηρή συμπλοκή 600 Ρώσων οπλιτών και 300 Ελλήνων χωροφυλάκων με τους θερσιανούς επαναστάτες τον Αύγουστο του 1905, στο Ατσιπόπουλο στο Ρέθυμνο, παρότι ήταν περιοχή εκτός στρατιωτικής ζώνης, με τραγικό απολογισμό 9 νεκρούς επαναστάτες, επιβεβαίωσε κατά τρόπο αναντίρρητο, την αρνητική στάση της Ρωσίας στην επίτευξη του στόχου της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, και την εκ μέρους της σθεναρή επιδίωξη της αδιασάλευτης και με κάθε κόστος διατήρησης του καθεστώτος αυτονομίας το οποίο εξυπηρετούσε τις επεκτατικές της βλέψεις αφού εποφθαλμιούσε το λιμάνι της Σούδας.

Η ειδική αναφορά στα γεγονότα στο Ατσιπόπουλο, οφείλεται στο γεγονός ότι αποτέλεσαν ενδεικτικό, αιματηρό θα 'λεγα, παράδειγμα των αληθινών προθέσεων των «ειρηνευτικών»

κατά τα λοιπά στρατιωτικών δυνάμεων. Καθ' όλη τη διάρκεια όμως της Επανάστασης του Θέρισου, πυροδοτήθηκαν ανάλογης έντασης και έκτασης συμπλοκές σε όλη την Κρήτη. Ανάλογα γεγονότα διαδραματίστηκαν και στις Καλύβες όπου ευτυχώς δεν υπήρξαν θύματα από την επίθεση που δέχθηκε το χωριό και η Δρακώνα από χωροφύλακες, χάρη στην έγκαιρη αντίδραση του γνωστού επαναστάτη Καπετάν Γιάννη Καλογερά, που ενημέρωσε τον Βενιζέλο, είδηση που ξεσήκωσε πλήθος επαναστατών που έστερξαν για να παράσχουν τη βοήθεια τους.

Εξάλλου, και οι επαναστάτες που βρίσκονταν στο Θέρισο, υπέστησαν σκληρό και λυσσαλέο αποκλεισμό από τη χωροφυλακή και τα διεθνή στρατεύματα. Οι λεηλασίες, οι αποκάλυπτες ληστείες των χωρικών που τροφοδοτούσαν τους επαναστάτες με τρόφιμα, από τα μπλόκα των χωροφυλάκων, οι παρακολουθήσεις, οι ταπεινώσεις, αλλά και η κατασκοπία, η λογοκρισία, ήταν συστηματικές και διαρκείς.

Εν τέλει, στις 15 Νοεμβρίου 1905, στο πλαίσιο συνάντησης του με τους τέσσερις προξένους τις Μουρνιές, ο Βενιζέλος επιβεβαίωσε τον τερματισμό της ένοπλης εξέγερσης των επαναστατών. Στους μήνες που ακολούθησαν η Διεθνής Εξεταστική Επιτροπή δικαίωσε τον Ελ. Βενιζέλο, επισημαίνοντας σε σχετικό της υπόμνημα τις αδυναμίες του τότε υφιστάμενου καθεστώτος, τασσόμενη υπέρ της Ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.

Στις εκλογές του Μαΐου 1906 η βενιζελική παράταξη ισχυροποίησε τη δύναμη της κι ενίσχυσε την πολιτική της θέση μέσα στην Κρητική Βουλή και την Κρητική Πολιτεία. Τέλος Σεπτέμβρη του 1906, ο Πρίγκιπας αποχώρησε από την Κρήτη.

Δ. Αποτίμηση της επανάστασης του Θέρισου

Επιχειρώντας μια αποτίμηση της επαναστατικής κινητοποίησης του Θέρισου, θα μπορούσαμε, με την ασφάλεια της χωροχρονικής απόστασης αλλά και την υφιστάμενη πλούσια βιβλιογραφία για το θέμα, να αξιολογήσουμε με αντικειμενικότητα τις παραμέτρους τους εν λόγω επαναστατικού κινήματος.

Θα συμφωνήσουμε εκτιμώ, πως η επανάσταση στο Θέρισο, συνιστά κεφαλαιώδους σημασίας εξέγερση στην ιστορία της κρητικής αυτονομίας. Η επίδρασή της ως καταλύτης στις πολιτικές εξελίξεις που ακολούθησαν τόσο σε επίπεδο προώθησης εσωτερικών ζητημάτων του νησιού όσο και στη διπλωματική θεώρηση του Κρητικού Ζητήματος σε διεθνές επίπεδο, είναι αδιαμφισβήτητη.

Η επανάσταση στο Θέρισο συντέλεσε σε πλήθος σοβαρών πολιτικών διεργασιών όπως στην κατάλυση της απολυταρχίας του Πρίγκηπα Γεωργίου, Ύπατου Αρμοστή της Αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας και στη λήξη της εξαετούς αποτυχημένης εξωτερικής του πολιτικής στο θέμα του κρητικού Ζητήματος. Συνέβαλε στην αναθεώρηση του πολιτειακού καθεστώτος του νησιού και στον εκδημοκρατισμό των τοπικών πολιτειακών θεσμών. Καθόρισε το περιεχόμενο

της σχέσης της κρητικής πολιτείας με το ελληνικό κράτος αφού καθιερώθηκε η μεταβίβαση της ευθύνης επιλογής Υπατου Αρμοστή στο βασιλιά μετά από έγκριση των προστατριών δυνάμεων, συνθήκη που επέτρεψε τη σύνδεση της Κρητικής Πολιτείας με την Ελλάδα και την αναγνώριση ουσιαστικότερης αυτονομίας της με την παραχώρηση δικαιώματος συγκρότησης δικής της πολιτοφυλακής με Έλληνες Αξιωματικούς. Ευαισθητοποίησε την ελληνική και ευρωπαϊκή γνώμη αναζωπυρώνοντας το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον για το Κρητικό Ζήτημα.

Η επίδραση του, λοιπόν, στην εξέλιξη της Κρήτης, σε μια εποχή που τίποτε δεν προοιωνίζονταν την ελεύθερη, δημοκρατική και απρόσκοπτη ανάπτυξη του νησιού, ήταν αξιοπρόσεκτη. Χάρη στο Θέρισο, επετεύχθη η μετεξέλιξη του αυτονομιστικού καθεστώτος σε τέτοιο βαθμό ώστε να οδηγηθεί το νησί στην πολυπόθητη ένωση του με την Ελλάδα.

Θα ήταν μάλλον ασυγχώρητη παράλειψη να μην αποδοθεί αυτή η απρόσμενη επιτυχία στον ηγέτη που την οραματίστηκε και υποστήριξε την έκβαση της με κάθε δυνατό τρόπο. Διότι από τα γεγονότα του Θέρισου, αναδείχθηκαν, κατά τρόπο αναντίρρητο, οι ικανότητες και τα προσόντα ενός άνδρα που, λίγα χρόνια αργότερα, κλήθηκε να σώσει την Ελλάδα. Του Ελευθέριου Βενιζέλου.

Ε. Η φυσιογνωμία του ηγέτη

Η αναπόφευκτη χρονική αναδρομή που κάθε επετειακή εκδήλωση προϋποθέτει, θα μας κάνει να αισθανθούμε στ' αλήθεια τυχεροί που περίπου ένα αιώνα πριν, τότε που η Κρήτη στέναζε υπό το βάρος ανηλεών κατακτητών, αποδυναμωμένη από αιματηρές επαναστάσεις για την ανεξαρτησία της, έρμαιο των ακατάπαυστων διεκδικήσεως και ορέξεων των ισχυρών Ευρώπης και Ανατολής, εκείνη την κρίσιμη ώρα, που οι βιολογικές αντοχές και το ψυχικό σθένος των ανθρώπων της δοκιμάζονταν σκληρά, αναδείχτηκε ένας πολιτικός όπως ο Ελευθέριος Βενιζέλος για να εγγυηθεί τη ζωογόνα ανάσα ελευθερίας, που πρόσμενε για να αναγεννηθεί. Κι το έπραξε καταβάλλοντας το αντίστοιχο υψηλό πολιτικό και προσωπικό κόστος: κόντρα στο κυρίαρχο ρεύμα της εποχής, τον άκρατο λαϊκισμό, τις ευκαιριακές λύσεις, διακινδυνεύοντας την σωματική και ψυχική του ακεραιότητα, την περιουσία του και την ίδια του τη ζωή διέθεσε το χρόνο, τη γνώση, τις ικανότητες, την υγεία του, για την Πατρίδα.

Τελικά, σε κάθε ιστορική στιγμή, οι ηγέτες κάνουν τη διαφορά. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν ένας τυπικός χαρισματικός ηγέτης που αποδείκνυε συνεχώς ότι μπορούσε να είναι συγχρόνως οραματιστής αλλά και πραγματιστής, φιλελεύθερος αλλά και σκεπτικιστής, επαναστάτης αλλά και συντηρητικός. Κι όπως όλοι οι αληθινοί ηγέτες, βίωνε ακόμη και το οδυνηρό αίσθημα της μοναξιάς αφού καλούνταν, εκτός των άλλων, να διαχειριστεί

εσωτερικές διαφωνίες και αντεγκλήσεις, όπως άλλωστε κι ο ίδιος συχνά εκμυστηρευότανε σε στος επιστήθιους φίλους του: «Έλα γιατί εδώ πέρα με ταραχούν οι δικοί μου..»

Είναι γεγονός πως την ευφυή, οργανωτική, δυναμική και ρεαλιστική συνάμα, στάση του Βενιζέλου στο κρίσιμο αυτό ζήτημα, ευνόησαν, πέραν της ευρύτατης εγκύκλιας μόρφωσής του και των πολυάριθμων αρετών που συνέθεταν την προσωπικότητά του, οι προσωπικές εμπειρίες και τα βιώματα του: Έζησε το καθεστώς της οθωμανικής κυριαρχίας και διέγνωσε εμπειρικά τα αδιέξοδα του αυτόνομου καθεστώτος.

Η πολυκύμαντη πολιτική του σταδιοδρομία, ανέδειξε τα χαρίσματα του που ξεδιπλώθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου : την εκπληκτική του ικανότητα να προσαρμόζεται στις διαρκώς μεταβαλλόμενες πολιτικές συνθήκες και στις απαρέγκλιτες επιταγές της σύγχρονης του πραγματικότητας. Πλείστα παραδείγματα πιστοποιούν αυτή την μοναδική του ικανότητα.

Ενδεικτική είναι η αναδίπλωσή του μετά την εκκαθάριση του Νομού Ρεθύμνης από τις επαναστατικές δυνάμεις, από πλευράς Ρώσων, όταν επικαλούμενος τα γεγονότα στο Ατσιπόπουλο διευκρίνιζε ότι *«πλέον η επανάσταση στόχο θα έχει την παρακώλυση των αρμοσטיακών αρχών χωρίς όμως να είναι αξιώνει την επιβολή της λειτουργίας δικών της αρχών»*.

Επιβεβαιωμένη είναι επίσης η τόλμη και η γενναιότητα του να υπερασπίζεται, με κάθε κόστος, τη δική του αλήθεια: Ας θυμηθούμε την απόφασή του να εισηγηθεί, ως σύμβουλος Δικαιοσύνης, το 1901, την ιδέα της σταδιακής προσπέλασης των εθνικών επιδιώξεων, επιλογή, η οποία οδήγησε στην απόλυσή του και την απηνή πολιτική του δίωξη, ως υπονομευτή του ενωτικού αγώνα. Κάθε του πράξη, προκαλούσε αντίστοιχης ισχύος και έκτασης, αντίδραση.

Στο ίδιο πνεύμα υπακούει και η γενναία απόφασή του, ένα μόλις χρόνο μετά την ανάληψη εκ μέρους του της Πρωθυπουργίας, να συγκρουστεί ακόμη και με τους ίδιους τους συναγωνιστές του στις κρητικές επαναστάσεις αλλά και τους πολιτικούς και διπλωματικούς αγώνες, αρνούμενος το Μάιο του 1912, την είσοδο και συμμετοχή Κρητών βουλευτών, στις συνεδριάσεις της ελληνικής Βουλής.

Οι επικοινωνιακές του ικανότητες, ωφέλησαν τα μέγιστα την ανάδειξη και θετική εξέλιξη του Κρητικού Ζητήματος. Με γρήγορα αντανακλαστικά και παρά την ασφυκτική πίεση που ασκούσαν οι εξελίξεις και η μαζικότητα του Κινήματος, αξιοποιούσε κάθε συμπλοκή αφενός για να εμπλέξει ενεργά, σ' ένα αμιγώς τοπικό ζήτημα, την ελληνική κυβέρνηση και αφετέρου, για να αποδείξει την αδυναμία των Δυνάμεων στην ειρήνευση του νησιού και την συμβολή τους στη σύγχυση την αναρχία και την ερήμωση της Κρήτης.

Ήταν πραγματικά αξιοθαύμαστος ο τρόπος που μετέτρεπε το μειονέκτημα πλεονέκτημα, την ήττα σε νίκη. Προκαλεί θαυμασμό η ευρηματικότητα και η εξωστρέφεια του, χαρίσματα που αξιοποίησε στο μέγιστο για να ελκύει τη συμπάθεια και το ενδιαφέρον αλλά και το κοινό αίσθημα περί δικαίου της ελληνικής κοινής γνώμης, υπέρ του κινήματος, με τις φορτισμένες συγκινησιακά αλλά εμπεριστατωμένες από άποψη επιχειρηματολογίας και ορθότητας πολιτικές παρεμβάσεις του, μέσω έγγραφων αναφορών, προσωπικών συζητήσεων και διαλόγων αλλά και πολύωρων συνεντεύξεων σε απεσταλμένους ειδησεογραφικών πρακτορείων και εφημερίδων.

Η δύναμη του λόγου του και η αξιοπιστία του, αφοπλίζουν, του συνομιλητές του, παρόπλίζουν και υποβίβαζαν τους οπαδούς της εκκαθάρισης από «... το θερισιανόν μόλυσμα και από τα ταραχοποιά και κακούργα στοιχεία...

Η πνευματική του συγκρότηση, η ευρυμάθεια, η ηθική ακεραιότητα και η διορατικότητα του, τον καθιστούσαν ιδανικό στις διπλωματικές διαπραγματεύσεις με τους εκπροσώπους των ξένων δυνάμεων και των προξενείων όχι μόνον κατά την περίοδο του κινήματος του Θέρισου αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της πολιτικής του σταδιοδρομίας.

Είχαμε πράγματι την τύχη ως Έθνος, να αναλάβει ο Ε. Β τη διαχείριση της τύχης και του μέλλοντος της χώρας μας, σε μια περίοδο εκρηκτικών μεταμορφώσεων, αλλαγών και συσχετισμών που συντελούνταν σε διεθνές, πανελλήνιο, αλλά και τοπικό επίπεδο. Ήταν εκείνος που ανέλαβε το ασήκωτο βάρος της ευθύνης διασφάλισης της εθνικής υπόστασης και ζωής των Ελλήνων της εποχής του αλλά κι εκείνης των μελλοντικών γενεών.

ΣΤ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σήμερα και πάλι η χώρα μας, συνεπής στην ιστορική της μοίρα, διάγει περίοδο κρίσιμων εξελίξεων, διαπιστώνουμε, με τον συνήθη σκληρό τρόπο, την επανάληψη της ιστορίας, την επικαιρότητα του Θέρισου. Μήπως σήμερα, με όσα διαδραματίζονται στα σύνορα μας , στη γειτονιά μας, στο εσωτερικό της χώρας μας, πάλι δεν γινόμαστε μάρτυρες του ανταγωνισμού ισχύος των Μεγάλων Δυνάμεων, των επιδείξεων εξουσίας και της ακόρεστης δίψας τους για έλεγχο της Μεσογείου και των Βαλκανίων; Ευτυχώς, οι λαοί γνωρίζουν το δίκαιο και το σωστό και είναι αυτοί που και πάλι θα κληθούν να το υπερασπιστούν, με κάθε κόστος.

Καλούμαστε και πάλι, ως άτομα και ως συλλογικότητες, να φανούμε αντάξιοι του παρελθόντος μας και άξιοι εγγυητές του μέλλοντος των παιδιών μας. Μοιραία οδηγούμαστε σε αναπόφευκτες συγκρίσεις που μας προκαλούν εύλογα ερωτηματικά για την ευθύνη που φέρουν στη χώρα μας οι διάδοχοι του Ε.Β., οι πολιτικοί εκπρόσωποι και εκφραστές του ελληνικού πολιτικού συστήματος διαχρονικά, αλλά και για τη δική μας ευθύνη και προσωπική στάση απέναντι στην πολυτάραχη, την εκρηκτική σε όλους τους τομείς, καθημερινότητα.

Είναι χρήσιμο, προτού επιδοθούμε σε κριτική προσώπων και καταστάσεων που είναι έξω από μας, να στραφούμε πρώτα εντός μας. Μόνον εάν ξεκαθαρίσουμε τί εμείς θέλουμε πραγματικά, ποιο είναι το προσωπικό μας όραμα για τον τόπο μας, το νησί μας, τη χώρα μας και τολμήσουμε να αναμετρηθούμε με την ατομική και συλλογική μας δύναμη και θέληση να το πραγματοποιήσουμε, τότε θα έχουμε κάνει μια καλή αρχή.

Στη συγκρότηση αυτού του εθνικού, ατομικού και συλλογικού αλλά κοινά αποδεκτού οράματος, μπορεί να συνδράμει αποφασιστικά η Ιστορία.

Γι' αυτό και κάθε ιστορική αναφορά, όπως αυτή που μοιραζόμαστε σήμερα, εδώ στο ιστορικό Θέρισο, έχει τη δική της ισχυρή αξία. Αποτελεί μια επιπλέον ιστορική γνώση που φωτίζει την ιστορική μνήμη και πλουτίζει τη συνείδησή μας. Είναι μια αφορμή για επαναδιαπραγμάτευση με το παρελθόν μας και επαναπροσδιορισμού των ιστορικών μας καταβολών, μια πρόταση διαφορετικής θέασης του κόσμου μας και εκ νέου οριοθέτησης των δυνατοτήτων μας αλλά και της δυναμικής μας, που ατροφεί υπό το βάρος σκόπιμης υποβάθμισης του ελληνικού λαού από συγκεκριμένους κύκλους, με πολύ συγκεκριμένα κίνητρα. Και γνωρίζουμε καλά ποιοι είναι, όπως αντιλαμβανόμαστε και την ιδιοτέλεια που διέπει την επεκτατική τους αδηφαγία και την εξουσιαστική τους μανία. Τελικά, ουδείς ξεφεύγει από το παρελθόν του είτε αυτό είναι έμπλεο δοξαστικών αγώνων για την ελευθερία είτε είναι στιγματισμένο από ειδεχθείς πράξεις απροκάλυπτης ή συγκεκαλυμμένης βίας.

Σε ότι αφορά το δικό μας ιστορικό παρελθόν πάντως, η μελέτη του, μας επιτρέπει μια αισιόδοξη προοπτική που έλκει το περιεχόμενο της από τις εδραιωμένες στο χρόνο αντοχές αυτού του πολύπαθου λαού, που πάλεψε, μάτωσε, αποδεκατίστηκε από τη φτώχεια, τον πόλεμο, την πείνα, την αιματοχυσία, την πολύχρονη σκλαβιά αλλά και τους εμφυλίους του.

Κι όμως κατάφερε να διασωθεί, να ορθοποδήσει, να διαφυλάξει την εθνική του ταυτότητα, τα σύνορα του, την πνευματική του υπόσταση, την ηθική του ακεραιότητα και την αξιοπρέπεια του. Με οδηγό αυτήν την πίστη, που την συντηρεί η μνήμη και οι υπερβατικοί αγώνες των προγόνων μας, ας πορευτούμε μπροστά. Είναι μονόδρομος.

Σας ευχαριστώ πολύ.